

BESCHRYVING VAN DEN RHINOCEROS.

DE rhinoceros (*Pl. VII*) wordt voor het grootste viervoetig dier na den olyfant gehouden; men heeft evenwel reden om te gelooven dat de hippopotamus ten minsten even groot is als de rhinoceros, en men kan niet twyfelen of de zeekoei heeft meer lengte. De rhinoceros heeft eenige overeenkomst met den olyfant door den mismaakten klomp van zyn lighaam, maar zyne pooten zyn veel korter; en hy verschilt van denzelven eveneens als van andere viervoetige dieren, want hy heeft verscheiden kentekens die hem byzonder eigen zyn. Die, welke ten onderwerp voor deze beschryving en afbeelding, (*Pl. VII*) gediend heeft, leefde twaalf jaaren geleeden te Parys, hy hadt de helft van de kloekte niet van een grooten olyfant, want hy was slegts vyf voeten hoog, gelyk men zulks uit de afmetingen zien zal die in de volgende tafel worden opgegeeven. Het was een wyfje, en niet meer dan elf jaaren oud. Het onderst van zyn buik was niet meer dan anderhalven voet boven den grond verheven; de lengte van zyn lighaam, van het eind van den smoel tot aan het begin van den staart, bedroeg het dubbeld van zyne hoogte, terwyl by een olyfant de hoogte en de lengte byna gelyk zyn.

Deze rhinoceros hadt den kop plat op de zyde, en verheven op den kruin in de gedaante van een bult, op welken de ooren zeer dicht by elkanderen geplaatst zaten (*e*). De bovenlip stak meer vooruit dan de onderlip, en was door eene beweegbaare punt geëindigd, die zig verlengde, verkortte, en verschillende buigingen aannam, naar de verkiezing van het dier; de onderste lip scheen van voren vierkant afgefneden te zyn. De openingen der neusgaten zaten aan elke zyde van den bovensten lip geplaatst; zy maakten elk eene dubbelde kronkelagtigheid of plooi, gelyk eene liggende S, en strekten zig naar agteren uit tot boven de hoeken van den bek. De oogen waaren zeer klein, en byna even ver van de ooren als van het eind van den smoel geplaatst. De ooren waaren regt lang en puntig; derzelve basis zat omringd met eene plooi van het vel. Daar zat op het midden van het neusbeen op een byna gelyken afstand van de oogen en van het einde van den smoel, een hoorn van eene kegelagtige gedaante, die agter over geboogen stont; dezelve hadt geen voet lengte. Deszelfs basis maakte een ovaal van eenen voet omtreks, welks groote middellyn de lengte van den kop volgde (*f*).

(*e*) De Hr. PARSONS geeft in de *Philos. Trans.* voor 1743 de beschryving en de gedaante van een mannetjes rhinoceros, die in veele opzigten verschilt van dien die hier op *Plaat VII.* staat afgebeeld, en byzonderlyk door de gedaante van den kop; want de rhinoceros van den Hr. PARSONS heeft het voorhoofd veel meer ingedrukt, en den neus verhevener, doch men heeft reden om te gelooven dat deze verschillen niet dan van de jaaren koomen; want deze rhinoceros, slegts twee jaaren oud zynde, was veel jonger dan de ander.

(*f*) De rhinoceros van den Hr. PARSONS heeft de ooren veel breeder dan welken wy hier beschryven, den hoorn en de oogen nader by het eind van den smoel geplaatst, want de

Dit dier hadt een zeer korten en zeer dikken hals, en het lighaam dik en gevuld aan de zyden. De staart was kort, en hadt geene hairen dan aan het eind (*g*). De pooten waren dik en kort: het is my voorgekoomen dat de geleeding van de hand aan de voorpooten eene verhevenheid maakte die agter uit stak, ten naaften by gelyk de hiel aan de agterste pooten. Daar zaten drie nagels of hoeven aan iederen voet; de middelste was dikker dan de beide anderen.

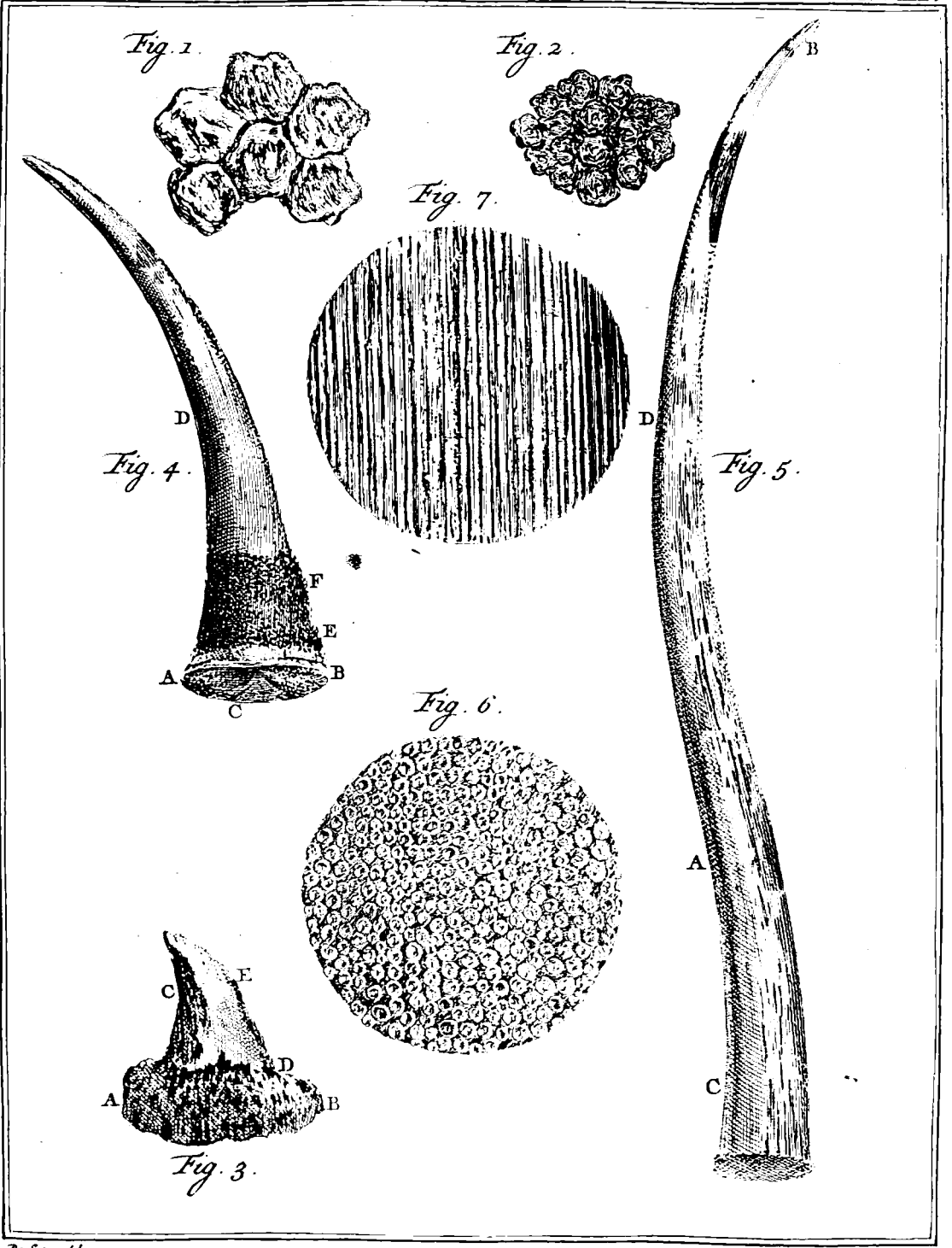
Het vel maakte groote rimpels die zeer uitstaken, gelyk als wrongen of plooijen: verscheiden van deze plooijen strekten zig rondom den hals van den rhinoceros uit, die ten onderwerp voor deze beschryving gediend heeft; daar waren twee plooijen die den hals in het geheel omringden, gelyk twee halsbanden; zy vereenigden zig van onderen, en hingen als een halskwab neder; twee andere plooijen liepen dwarsch over het bovenst en agterst gedeelte van den hals, en liepen met hunne einden aan wederzyden in eene plooi uit, die zig schuin sch van het voorste van den schouder tot aan den schoft uitstreckte. Daar liep agter den schoft eene plooi die aan wederzyde agter den schouder, den arm en het bovenst gedeelte van den voorarm nederliep, zig daar kromde en naar voren uitstreckte over dat gedeelte van den voorarm. Daar liep op het kruis eene andere plooi die aan wederszyde op de buikzyde tot voor de knie en laager, nederdaalde, en die zig naar voren op den buik kromde. Eene andere plooi strekte zig dwarsch uit op het bovenst aan de dye, van de buikzyde af tot aan het begin van den staart toe; en eindelyk was 'er nog eene dwarsch op het onderst gedeelte van den agterpoot boven den enkel geplaatst; deze plooijen hadden tot drie en vier duimen hoogte. Het vel van den rhinoceros is zeer dik en zeer hard, maar wykt voor de beweegingen van het dier ter plaatse van de plooijen welke zy maakt, ook zitten de meeste op eene wyze geplaatst dat zy de beweegingen van den kop en van de pooten volgen kunnen; het vel is zagt, glad en van eene bleek roode kleur in de diepte van de plooijen, en onder het voorste en agterste gedeelte van den buik; het overige van het vel is hard, bruin, bezaaid met platte knobbeltjes die naar rooven gelyken, en van verschillende grootten zyn; de grootste zitten op de schouders, op de zyden van het lighaam, op het kruis en op de pooten (*b*). De Hr. DE JUSSIEU heeft my een stuk van een gedroogd vel van een rhinoceros laten zien dat tot vyf lynen dikte hadt; de middellyn van deszelfs knobbels bedroeg omtrent een halven duim (*Pl. VIII, fig. 1*) De opperhuid hadt weinig dikte, dezelve was bruin, en scheidde gemakkelyk van het vel. De knobbeltjes (*fig. 2*) zyn reeds zeer duidelyk op het vel van de vrugt van den rhinoceros.

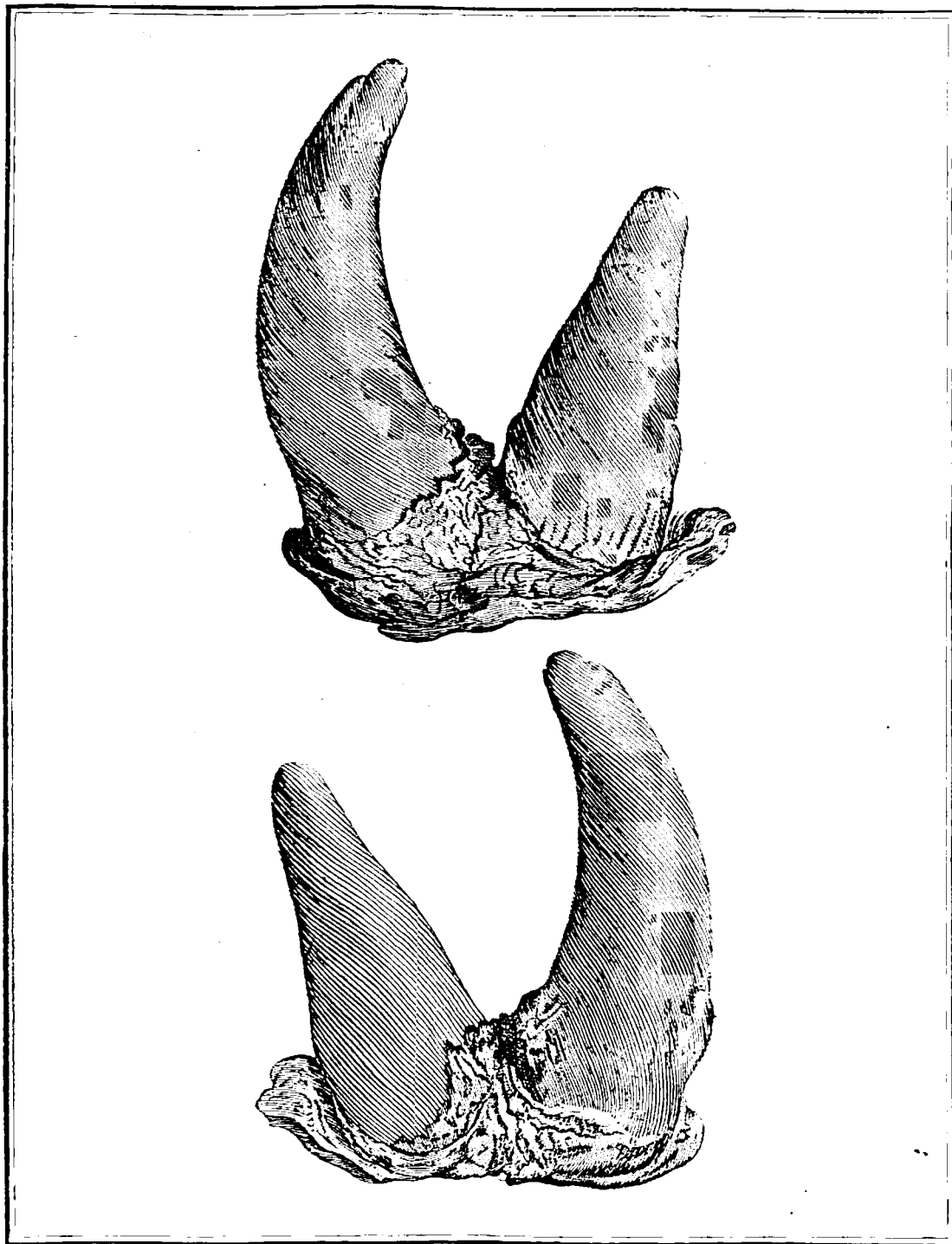
De zelfstandigheid van den hoorn van den rhinoceros is van denzelfden aart als de hoornen van den stier, van den ram, van den bok, van de gazelles,

hoorn zit boven de neusgaten. Men mag gelooven dat deze verschillen van die van de jaaren of van de kunne koomen.

(*g*) Zie de beschryving van den staart van een rhinoceros, by No. MLV.

(*b*) Zie de beschryving van deze knobbeltjes in de beschryving van dat gedeelte van het Kabinet dat betrekking heeft op den rhinoceros, of by het artikel van eene vrugt van dat dier.

enz. Zo veel ik over de grootte en de gedaante van dezen hoorn heb kunnen oordeelen, uit die welke in het kabinet van den koning bewaard worden, blykt het dat dezelve tot vier voeten lengte heeft, en misschien meer (i). Deszelfs gedaante gelykt naar die van een kegel die meer of min lang is (Pl. VIII, fig. 3, 4 en 5); deszelfs basis is rond of ovaal (AB, fig. 3 en 4); de groote middellyn van die welke ovaal zyn volgt de lengte van het neusbeen; daar zit onder deze basis eene holte (C, fig. 4) welker diepte op haar meest van eenen duim en agt lynen is. De hoorn kromt zig naar agteren op eenigen afstand boven zyn onderste eind; die kromte (C, fig. 3, D, fig. 4 en A, fig. 5) blyft by de meeste van die hoornen tot aan het bovenst eind aanhouden, maar de grootste van die welken in het kabinet van den Koning bewaard worden, (fig. 5) heeft het bovenst eind (B) naar voren geboogen (k). Daar loopt op verscheiden van die hoornen eene groef in de lengte (DE, fig. 3 en CD, fig. 5). Zy hebben alle eene olyfagtige, afchgrauwe of zwartagtige kleur. De holrondheid van derzelver basis is met eene soort van schorich bedekt; wanneer dezelve is weggenoomen, wordt men op de wanden van de holrondheid kleine openingen gewaar die tegen malkanderen aanzitten, en die eenige diepte hebben. De hoorn dwarfch doorgesneden, en het vlak van die doorsneede gepolyft zynde, ziet men daar met het bloote oog, maar naauwkeuriger door een vergrootglas, kleine schyfjes (fig. 6) aan, die zeer dicht by malkanderen geplaatst zyn: men onderscheidt, in het midden van elk dier schyven, eene kleine tuffchenwydte, die hol schynt en die aan de openingen van de basis schynen te beantwoorden. Als men den hoorn in de lengte heeft doorgesneden, ziet men op het vlak van die doorsneede, na men hetzelve gepolyft heeft, zeer duidelyke vezels die in de lengte loopen (fig. 7). De hoorn uitwendig zynde afgesleeten, blyven er op eenige plaatsen van deszelfs oppervlakte styve, buigzaame en digte vezels over, gelyk de borstels van een schuier (EF, fig. 4); men wordt ook deze borstels gewaar op het vlak der dwarsche doorsneede by de basis; zo dat men reden heeft om te denken dat de hoorn van den rhinoceros uit borstels bestaat, die aan bundels vereenigd zyn, en zeer sterk aan malkanderen vast kleeven, maar niet genoegzaam om te beletten dat zy kunnen gescheiden worden, dewyl men dezelve op de uitwendige oppervlakte van den hoorn even duidelyk gewaar wordt, als de borstels aan een schuier. Dit maakzel van den hoorn van den rhinoceros ontdekt hebbende, heb ik getragt die der hoornen van den os en van andere dieren te ontdekken, die hoornen hebben byna dezelfde zelfstandigheid. Maar ik heb dezelve vershillende gevonden van die van den hoorn van den rhinoceros.

(i) Zie de beschryving van dat gedeelte van het Kabinet dat betrekking heeft op den rhinoceros.

(k) De Hr. PARSONS heeft ook de gedaante van een hoorn van een rhinoceros opgegeven, die twee voeten en agt duimen lang, en ook met zyn bovenst eind naar voren geboogen is.

	voet.	duim.	lyn.
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten van het eind van den smoel tot aan den aars.	10.	0.	0.
Hoogte van het voorfte stel.	5.	0.	0.
Hoogte van het agterfte stel.	5.	0.	0.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten.	3.	8.	0.
Omtrek van den kop tuffchen de oogen en de ooren.	4.	4.	0.
Lengte der ooren.	1.	0.	0.
Afftand tuffchen de beide ooren om laag gemeeten.	0.	6.	0.
Omtrek van het lighaam op de dikfte plaats.	10.	6.	0.
Lengte van den ftaart.	2.	0.	0.
Omtrek van den ftaart aan het begin van den flomp.	1.	0.	0.

Deze rhinoceros hadt agt-en-twintig tanden, vier van voren, een aan elke zyde van het voorfte gedeelte der beide kaakbeenderen, en zes baktanden, ook in de beide zyden van het kaakbeen; de eerfte baktand zat zeer verre van den voorften tand. Daar zaten twee prammen aan den buik.

XX

B E S C H R Y V I N G
 VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,
 DAT BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE
 VAN DEN RHINOCEROS.

No. MXXXIX. *De vrugt van een rhinoceros.*

Deze vrugt is uit den buik van de moeder gehaald op het eiland Java; dezelve schynt naby de geboorte geweest te zyn, want dezelve is drie voeten en twee duimen lang van het eind van den smoel tot aan den aars. De omtrek des lighaams is slegts van twee voeten en negen duimen. Ik zal slegts die twee maaten opgeeven, omdat 'er van deze vrugt niet meer dan het vel overig is, dat nog zeer slegt is opgevuld. Daar zit op het neusbeen een knobbel of verhevenheid die niet hoog is, als eene foort van celtagtigheid, die twee duimen en eenige lynen middelyns heeft, en die de geboorte van den hoorn van den rhinoceros aanwyft. Men ziet op het vel kleine platte knobbeltjes, die eenige overeenkomst hebben met de stukken waaruit de schilden der Tatus zyn te zamen gesteld, want de knobbeltjes van de vrugt van den rhinoceros zyn met een dun vel bedekt; zy maaken figuren waarvan de regelmaatigste zes zyden hebben: daar zit eene kleine holligheid in het middelpunt; deze knobbels zyn van verschillende grootten, de grootsten (*Pl. VIII, fig. 2*) zitten op de poeten, zy hebben tot vier of vyf lynen middelyn; de kleinste zitten op de zyden van den kop en van het lighaam op den hals; daar zitten van eene middelmaatige grootte onder het onderst kaakbeen, onder den buik, enz. en men ziet eenige voetspooren van die knobbels meer of minder duidelyk over al het overige van het lighaam verspreid. Deze vrugt is van de mannelyke kunne, de roede en de balzak zyn groot, de roede steekt buiten het lighaam uit; daar zitten twee tepels op eenen duim en agt lynen afstand van malkanderen en van de roede geplaatst. Het binnenst der ooren is bedekt met een styf hair, dat zeven lynen lang is, en van eene kleur vermengd met zwart en ros; daar zit op den rug eene korter foort van hair, dat gekruld, digt en van eene geelagtige kleur is; men ziet ook eenige hairen op den schoft, op de schouders en op het kruis zitten; de bal van de voeten is rond, daar zitten drie nagels of hoeven voor aan iederen voet.

N°. MXI. *Eene eerst doorbreekende hoorn van een rhinoceros.*

Deze hoorn zit aan een gedeelte van het vel van het neusbeen vast, dat drie lynen dikte heeft op zommige plaatsen. Dit vel is korrelig als segryn; de opperhuid heeft eene grysbruine kleur; en het vel is witagtig van kleur. De hoorn heeft eene kegelagtige gedaante, welker punt in plaats van boven het middelpunt van de basis te staan, gelyk aan eenen regelmaatigen kegel, boven de agterste zyde van de basis zit. De hoorn heeft twee duimen hoogte en ce-

nen duim negen lynen middelyns aan de basis die rond is: deze hoorn is bedekt met knobbeltyes, men onderscheidt daar ook deszelfs vezels aan, die in de lengte loopen; daar zit op het vel van het neusbeen agter den hoorn op een halven duims afstand van deszelfs basis, een schyf die ten naasten by dezelfde middelyn heeft als de basis van den hoorn, die met uitsteekende korrels geteekend is, en die eeniger maate de geboorte van eenen tweeden hoorn schynen aan te duiden.

N. MXLI. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

De hoogte van dezen hoorn (*Pl. VIII, fig. 3*) is van zes duimen en een halven, de basis heeft zeven duimen lengte en tot vyf duimen breedte; de hoorn is puntig en een weinig naar agteren geboogen, platagtig op de zyden, en van eene zwartagtige kleur; dezelve heeft een voor, die in de lengteloopt en diep is op haar agterst gedeelte, de onderste zyde van de basis heeft eene geelagtigen schorfch die op eenige plaatsen is afgevallen alwaar men zeer duidelyke poriën ziet.

No. MXLII. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

Deze hoorn heeft agt duimen hoogte en omtrent vyf duimen middelyn aan de basis; de middelste en bovenste deelen van den hoorn zyn platagtig op de zyden, ongetwyfeld omdat dezelve door de wryving is afgesleeten, want men ziet op verscheiden plaatsen vooruitsleekende vezels, die naar de borstels van een schuier gelyken, maar die kort en zeer hard zyn. Daar zyn scheuren die in de lengte loopen en holligheden op verscheiden andere plaatsen van dezen hoorn; dezelve heeft eene geelagtig gryze kleur.

No. MXLIII. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

De lengte van dezen hoorn is van negen duimen; deszelfs basis heeft vyf duimen lengte, en drie duimen en een halve breedte. De hoorn is zwart en sterk agter over geboogen; deszelfs schorfch is van de basis afgenoomen die olyfkleurig is en bedekt met oneffenheden, het onderst van de basis is zeer hol en zeer poreus.

No. MXLIV. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

De zyden van dezen hoorn zyn afgesleeten gelyk die van den hoorn onder N. MXLII bygebragt, en met ziet by deszelfs basis dezelfde borstels in de gedaante van schuiers; dezelve is van eene bruine kleur, en heeft byna een voet hoogte; de lengte van deszelfs basis bedraagt vyf duimen, en de breedte vier en een vierde gedeelte van een duim.

No. MXLV. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

De lengte van dezen hoorn bedraagt eenen voet vier duimen en tweelynen; deszelfs basis heeft slegts vyf duimen middelyns; de hoorn is agterover geboogen en op verscheiden plaatsen, voornamelyk naar de basis toe, gefcheurd en gespleeten.

No. MXLVI. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

Deze hoorn (*Pl. VIII, fig. 4*) heeft een voet agt duimen lengte; de basis is ten naasten by rond en heeft byna eenen halven voet middelyn. De hoorn heeft eene sterke kromming naar agteren toe; dicht by de basis is dezelve bezet met uitsteekende en dicht op een zittende vezels, gelyk de borstels van eenen schuier; derzelver kleur is vermengd met olyfkleur en bruin.

No. MXLVII. *Een zeer groote hoorn van een rhinoceros.*

Schoon de basis aan dezen hoorn (*fig. 5*) ontbreekt, omdat dezelve aan zyn onderst gedeelte gezaagd is geworden, heeft het geen daar van overig is nog drie voeten agt duimen en een halven lengte; deze hoorn gelykt zo sterk naar dien van den rhinoceros door zyne zelfstandigheid, zyn weefzel, zyne kleur en zelfs door zyne gedaante, dat ik niet geloof dat men denzelven aan eenig ander dier kan toefchryven. De doorsnede van het onderst gedeelte heeft vier duimen lengte en drie duimen negen lynen breedte op deszelfs breedste plaats, dat het agterste gedeelte is aan de hoornen welker basis niet rond is, ten minsten aan die welke ik gezien heb. De hoorn waarvan wy hier spreken, is een weinig platagtig van agteren, en daar loopt eene wyde groef in de lengte over het middelst onderst gedeelte van de agterste zyde. Het bovenst gedeelte van den hoorn heeft eene sterke kromming naar voren, en het onderst gedeelte is een weinig naar agteren geboogen, gelyk aan alle hoornen van rhinocerosen; daar loopen op dezen hoorn ook scheuren in de lengte, gelyk op de hoornen onder No. MXLII en MXLV bygebragt.

No. MXLVIII. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

No. MXLIX. *Andere hoorn van een rhinoceros.*

Deze hoorn en die welke onder het voorgaand nummer is bygebragt, zyn slechts omtrent eenen halven voet lang. Het schynt my toe dat zy bewerkt en gefatsoeneend zyn, de eerste (No. MXLVIII) om een hoorntje te vertoonen dat op de basis geplaatst zit op eenigen afstand van den voornaamen tak, en de andere (No. MXLIX) om aan denzelven twee zeer kleine hoorntjes te vertoonen die op het voorste gedeelte van de basis tegen den voornaamen tak aanzitten. Indien deze hoornen niet bereid noch gebeeldhouwd zyn, moet men dezelve voor zonderlinge hoornen aanzien, welker groei zeer onregelmatig geweest is.

No. ML. *De hoorn van een rhinoceros dwarsch doorgezaagd.*

Deze hoorn is op eenigen afstand boven zyne basis en onder zyne punt doorgezaagd geworden; men ziet op de vlakten van deze doorsneden die gepolyft zyn, de schyven (*Pl. VIII, fig. 6*) waarvan melding gemaakt is in de beschryving van den rhinoceros.

No. MLI. *De hoorn van een rhinoceros in de lengte doorgezaagd.*

Men wordt op het vlak van deze doorsnede dat gepolyft is (*Pl. VIII, fig. 7*) de in de lengte loopende vezels gewaar, die onderscheiden en duidelyke vezels by de basis maaken.

No. MLII. *Het eind van een hoorn van een rhinoceros bewerkt.*

Dit stuk heeft drie duimen vier lynen lengte; deszelfs basis is twee duimen vier lynen lang, en eenen duim negen lynen breed; hetzelfde is tot aan de punt van den hoorn uitgehold om daar eene soort van beker van te maaken.

No. MLIII. *Een beker gemaakt van den hoorn van een rhinoceros.*

Dit vat of deze beker is uit de basis van een hoorn genoomen geworden, het is twee duimen negen lynen hoog, byna zes duimen lang op zyne randen, en drie duimen en een halven breed op zyne grootste breedte gemeeten. De randen zyn met bloemwerk gemaakt, en daar zyn op deszelfs buitenste wanden, bladeren en vrugten gegraveerd.

No. MLIV. *Een klein doosje uit den boorn van een rhinoceros gemaakt.*

Dit doosje is rond en heeft flegts veertien lynen middellyns en agt hoogte. De Hr. Baron VAN SWIETEN, eerste Geneesheer en Bibliothekaris van hunne Keizerlyke Majesteit vereerde hetzelve aan den Hr. DE LA CONDAMINE te Amsterdam in 1745, en zeide hem dat men te Goa geloofde dat de stof van dat doosje van een eenhoorn was.

No. MLV. *De staart van een rhinoceros.*

De stomp van dezen staart is byna eenen voet lang; men heeft daar de valsche wervelbeenderen uitgehaald, en daar is niet dan het vel van overig dat zwart, gefronst, en gerimpeld is. De borstels koomen aan wedersyden uit dezen stomp uit die plat is, en daar zitten 'er ter lengte van vier duimen en een halven op van 'het einde van den stomp af, aan de eene zyde, en flegts ter lengte van twee duimen aan de andere zyde. Zy zyn zwart, de langste zyn byna twee voeten lang, drie vierde van eene lyn breed, en eene halve lyn dik; deze staart gelykt volmaakt naar dien die door Doktor GREW⁽¹⁾ beschreeven is geworden, en waarvan de Hr. PARSONS de afbeelding gegeeven heeft in de *Philosoph. Transact.* voor het jaar 1743.

No. MLVI. *Een steen van een rhinoceros.*

De gedaante van dezen steen gelykt ten naaften by naar die van eene pyramide met drie gelykzydige vlakken; deszelfs hoogte is van twee duimen zes lynen en eene halve; deszelfs hoeken zyn rondagtig; deszelfs oppervlakte is glad en van eene geelagtige kleur, vermengd met zwart; dezelve weegt twaalf oncen drie drachmen en een halven. Daar staat in eene aantekening, die by dezen steen behoort, vermeld, dat dezelve in het lighaam van een rhinoceros gevonden is welken men uit de Indiën aan de koning van Perse toezondt, en die onder wege gestorven is, in den jaare 1699.

(1) In het *Museum Regalis Societatis.*

